

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 236-1049

E-mail: ministry@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Від 30.05.13 № 1/9-383

На № _____ від _____

Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням (департаментам) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
Інститутам післядипломної педагогічної освіти

Про організацію навчально-виховного процесу в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2013/2014 навчальному році

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» у 2012/13 навчальному році було розпочато поступове впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти.

Інформуємо, що у 2013/2014 навчальному році для організації навчально-виховного процесу учнів 1-х класів чинними залишаються методичні рекомендації від 01.06.2012 року № 1/9-426 «Щодо методичних рекомендацій з базових дисциплін» додаток, «Початкова школа» (Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 17, 2012).

Для 3-4 класів - рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу, що розміщено в інструктивно-методичному листі від 09.06.2011 р. № 1/9-454 «Про особливості організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах у 2011/2012 році» додаток «Про організацію навчально-виховного процесу в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2011/2012 році» (Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України № 17-18, 2011).

З метою організованого переходу на Державний стандарт початкової загальної освіти Міністерство освіти і науки надсилає для практичного використання методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу у 2-х класах загальноосвітніх навчальних закладів (додаються).

Просимо довести зазначену інформацію до відома керівників і вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Заступник Міністра

Б. М. Жебровський

Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу у 2-х класах загальноосвітніх навчальних закладах

У другокласників віковою особливістю є наочно-дієве та наочно – образне мислення (все що вивчаємо, необхідно побачити і доторкнутися).

В цей період відбувається активне освоєння учбової діяльності. Починають розвиватися довільна увага і пам'ять. Але для тривалої концентрації дитині потрібна зовнішня допомога: цікаві картинки, звукові сигнали, ігрові ситуації. Увага залежить не лише від волі дитини, але і від темпераменту. Стійкість уваги знижується до кінця дня, тижня, учбової чверті, після захворювань.

У другому, як і у першому класі, мають продовжуватися лінії дошкільного розвитку: пріоритетність виховних завдань, цілісність впливу на дитину через взаємозв'язок навчальної та ігрової діяльності. Під час гри діти вільніше, ніж під час будь-якої іншої діяльності, ставлять цілі, реалізують їх, аналізують результати. Граючись, вони виступають суб'єктами ігрового процесу, його активними творцями, спроможними впливати на буття, постійно самовдосконалюючись.

Окрім того, під час гри діти молодшого шкільного віку почувають себе вільно і комфортно. Це стосується всіх учнів, які мають різні психологічні особливості (і здібних, і активних, і пасивних).

Вчитель продовжує залишатися значимою фігурою. Але з'являється більш особове відношення до нього - прагнення до спілкування з ним на перервах, прогулянках. У деяких другокласників може спостерігатися сильне прагнення до лідерства. Між деякими дітьми з'являється суперництво. Починає розвиватися здібність до співпраці у іграх і навчанні. Діти вчатьсь домовлятися, поступатися один одному, розподіляти завдання. Але це їм ще важко робити без допомоги вчителя.

У 2 - му класі за рішенням педагогічної ради навчальні досягнення учнів оцінюють в балах (окрім предметів «Основи здоров'я», «Фізична культура», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Мистецтво», «Сходинки до інформатики»). Оцінювання другокласників має бути вмотивованим. Важливо, щоб дитина не втратила стимулу до праці. Оцінки в балах стають для дітей більш зрозумілими й мотиваційними, якщо супроводжуються коротким, точним коментарем вчителя. Завдання вчителя полягає в тому, щоб негативні й позитивні емоції, породжені невдачами чи успіхами в навчанні, використовувати для активізації діяльності дітей.

Для семирічного школяра, який відчуває труднощі в засвоєнні навчального матеріалу, заохочення найменшого успіху має велике значення.

Вміло користуючись у роботі з другокласниками педагогічною оцінкою, вчитель закладає основи для формування в них умінь об'єктивно оцінювати хід і

результати своєї діяльності, стимулює розвиток навчальних мотивів, створює атмосферу доброзичливих взаємин у класі, що необхідно для підтримування в учнів почуття власної гідності, доброти і чуйності, бажання працювати разом з однолітками.

В наступному навчальному році навчальні досягнення учнів 2-х класів з предметів «Основи здоров'я», «Фізична культура», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Мистецтво», «Сходінки до інформатики» мають оцінюватись вербально.

За відмінні успіхи в навчанні учні 2-х класів можуть нагороджуватися похвальним листом “За високі досягнення у навчанні”.

Особливу увагу вчитель має приділяти збереженню та зміцненню фізичного здоров'я другокласників, тому навчальне навантаження в тижневому циклі розподіляти слід таким чином, щоб його найбільша інтенсивність припадала на вівторок і середу, в той час як четвер був дещо полегшеним днем.

Вивчення нового матеріалу, контрольні роботи найкраще проводити на II-IV уроках дня посеред тижня.

Для профілактики стомлюваності, порушення статури, зору учнів початкових класів на всіх уроках через кожні 15 хвилин обов'язково необхідно проводити фізкультхвилинки та гімнастику для очей.

Тривалість уроків у загальноосвітніх навчальних закладах у других класах становить 40 хвилин.

Починаючи з 2 – го класу учні виконують домашні завдання, тому слід у розкладі занять предмети, які вимагають значних затрат часу для виконання, не групувати в один день.

Успішне виконання другокласниками домашніх завдань в значній мірі залежить від співпраці учителя (вихователя групи продовженого дня) з їхніми батьками. Важливо переконати батьків у тому, що дотримання оптимального режиму виконання домашніх завдань, їх посильна допомога і контроль за виконанням сприятимуть розв'язанню основної мети навчальної домашньої роботи. Вчитель повинен знайомити батьків з основними програмовими вимогами до навчальних предметів, повідомляти батьків про результати виконання домашніх завдань.

Обсяг навчального матеріалу для домашніх робіт орієнтовно повинен становити 1/4 обсягу, виконаного на уроці, витрати часу на їх виконання не може перевищувати 45 хв. На вихідні і святкові дні домашні завдання другокласникам не рекомендується задавати

Не допускається подача домашнього завдання під час чи після дзвінка на перерву, після уроків, оскільки воно в повній мірі не фіксується дітьми; учні позбавлені можливості ставити запитання; учитель не встигає пояснити суть завдання.

Форми перевірки домашнього завдання можуть бути різними: фронтальна, індивідуальна, колективна, само-, взаємоперевірка, творча тощо.

Перевіряти домашні завдання вчителем необхідно систематично.

З таких предметів як основи здоров'я та фізична культура, трудове навчання, художня праця, мистецтво (музика, образотворче мистецтво), інформатика домашні завдання задавати не бажано, окрім випадків визначених у підручниках (обговоріть з батьками, тощо).

Контроль та відповідальність за перевантаження учнів домашніми завданнями покладається на заступника директора з навчально-виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти у 2013-2014 навчальному році другокласники розпочнуть вивчати **новий навчальний предмет «Сходинок до інформатики»**.

Основним завданням курсу є опанування молодшими школярами практичних навичок сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, з метою розв'язування життєвих та навчальних завдань. Курс «Сходинок до інформатики» є пропедевтичним.

При вивченні курсу передбачено декілька напрямків навчальної та розвиваючої діяльності учнів.

Перший напрямок – пізнавальний. У цьому напрямку учні засвоюють відомості про призначення комп'ютера, про можливості його використання, про його складові частини, основні принципи його роботи.

Другий напрямок – прикладний. У цьому напрямку учні здобувають навички роботи з клавіатурою, пошуку та запуску потрібних програм, підготовки та редагування текстів у текстовому редакторі, створення малюнків у графічному редакторі та ін.

Третій напрямок – алгоритмічний. Учні знайомляться з поняттям алгоритму, розрізняють їх основні види, вчать скласти і записувати прості алгоритми для виконавців.

Четвертий напрямок — розвиваючий. Учні розвивають свої творчі здібності та логічне мислення, шляхом виконання різноманітних творчих завдань.

П'ятий напрямок – підтримка, корекція і пропедевтика знань, умінь і навичок з інших предметів.

Кожний урок при вивченні «Сходинок до інформатики» проводиться із використанням комп'ютерів, тому клас ділиться на підгрупи так, щоб кожен учень був забезпечений індивідуальним робочим місцем за комп'ютером, але не менше 8 учнів у підгрупі, відповідно до наказу Міністерства від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 6 березня 2002 р. за № 229/6517.

При використанні комп'ютерної техніки на уроках безперервна тривалість занять повинна відповідати вимогам ДСанПіН 5.5.6.008-98 "Улаштування і

обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах".

Час роботи молодших школярів за комп'ютером на уроці не повинен сумарно перевищувати 15 хвилин. Весь інший час уроку вчитель знайомить учнів з теоретичним навчальним матеріалом. Теоретична частина уроку може проводитись у формі бесіди, гри, обговорення ситуацій або повторення і закріплення вивченого матеріалу.

Після роботи за комп'ютером необхідно проводити гімнастику для очей, яка виконується учнями на робочому місці.

Курс «Сходинки до інформатики» розрахований на 35 годин у другому класі з розрахунку 1 година на тиждень.

Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами) та тривалість навчального тижня встановлюються загальноосвітнім навчальним закладом у межах часу, передбаченого робочим навчальним планом, за погодженням з відповідним органом управління освітою.

Учні 1-2 класів загальноосвітніх навчальних закладів у 2013-2014 році навчаються за Типовими навчальними планами початкової школи, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10.06.2011 № 572 (для учнів 3-4 класів чинними є Типові навчальні плани, затверджені наказом Міністерства від 29.11.2005 р. № 682).

Відповідно до мови навчання у системі початкової загальної освіти зазначеним документом передбачено окремі варіанти Типових навчальних планів:

- для початкової школи з українською мовою навчання;
- для початкової школи з українською мовою навчання з вивченням російської чи іншої мови національної меншини;
- для початкової школи з навчанням російською, іншою мовою національної меншини;
- для спеціалізованої початкової школи з українською мовою навчання та з поглибленим вивченням іноземних мов;
- для спеціалізованої початкової школи з вивченням російської чи іншої мови національної меншини та з поглибленим вивченням іноземних мов;
- для спеціалізованої початкової школи з українською мовою навчання і поглибленим вивченням предметів музичного профілю;
- для спеціалізованої початкової школи з українською мовою навчання і поглибленим вивченням предметів художнього профілю.

Повноцінність початкової загальної освіти забезпечується реалізацією як інваріантної, так і варіативної складових, які в обов'язковому порядку фінансуються з відповідних бюджетів.

Звертаємо увагу, що відповідно до Галузевої угоди між Міністерством та ЦК Профспілки працівників освіти і науки України на 2011–2015 роки передавати уроки з окремих предметів у початкових класах іншим спеціалістам, наприклад, уроки іноземної мови, фізичної культури, образотворчого мистецтва, музики, основ здоров'я можна за наявності об'єктивних причин та обов'язкової письмової згоди

учителів початкових класів, забезпечуючи при цьому оплату праці відповідно до положень Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти.

Організація навчання у 2-му класі в 2013-2014 навчальному році здійснюватиметься за навчальними програмами затвердженими наказом МОНмолодьспорту України від 12.09.2011 № 1050 «Про навчальні програми для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів»:

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013;

- Учебные программы для общеобразовательных учебных заведений с обучением на русском языке. 1-4 классы.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2012.

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 1—4 класи. — К.: Видавничий дім «Освіта», 2012.

Вивчення навчальних предметів у **1-4 класах** загальноосвітніх навчальних закладів у 2013-2014 навчальному році здійснюватиметься за підручниками та навчальними посібниками, зазначеними у основному та додатковому переліках навчальної літератури, рекомендованої для використання в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2013-2014 навчальному році, які розміщені на офіційних веб-сайтах Міністерства www.mon.gov.ua та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти www.iitzo.gov.ua.

Особливості роботи за новими підручниками для учнів 2 класів

Для реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти, розроблені нові підручники для 2-го класу з усіх предметів інваріантної складової.

Наголошуємо, що вчителі, які працюватимуть з учнями 2 – го класу за новими підручниками, обов'язково мають бути ознайомлені з навчально-методичною літературою для 2 класу до початку навчального року.

На уроках **української мови** основна увага приділяється практичним аспектам: роботі над значенням слова і кількісному нарощуванню словникового запасу другокласників, збагаченню мовлення різними граматичними формами, умінню аналізувати, оцінювати власну мовленнєву творчість, удосконалювати її.

«Українська мова. 2 клас» (авт. М. С.Вашуленко, С. Г. Дубовик)

Текстова основа підручника у вивченні як мовної теорії, так і виробленні мовленнєвих знань, посилює увагу до формування в учнів компетентісно орієнтованих умінь: слухати і розуміти; сприймати інформацію; сортувати її; виділяти головне й утримувати його в пам'яті, орієнтуючись на логіко-сміслові частини під час його відтворення або виконання мовно-мовленнєвих завдань.

Відповідно до виучуваної мовної теми учитель на основі тексту має можливість запропонувати учням цілий комплекс завдань, метою яких є спостереження і виявлення функціональної ролі тієї чи іншої мовної одиниці, її лексичної чи граматичної категорії в тексті, у структурі висловлювання.

З огляду на потреби класу і можливості окремих учнів, учитель сам може добирати за його змістом додаткові завдання, які дадуть йому можливість

забезпечити особистісно орієнтований підхід до навчання.

Тому методичний апарат підручника, формулювання в ньому навчальних завдань до вправ спрямовані передусім на самого школяра. Крім цього, набагато чіткіше розмежовано ті теоретичні відомості, які молодші школярі повинні глибоко засвоїти, і ті, котрі подаються лише з пропедевтичною метою. З цією метою на сторінках підручника подано для учнів (так само і для вчителів) різні словесні орієнтири: „Візьми до уваги!”, „Пам’ятай!”, „Пригадай!”, „Виконуй так!”, „Попрацюйте разом!”, „Попрацюйте в парах!”, „Попрацюйте в групах!”, „Міркуй так!”, „Звір свої міркування з правилом”.

Структура і зміст підручника дає можливість організувати навчальний процес так, щоб учень на уроці не залишався пасивним слухачем і мовчазним виконавцем пропонованих письмових вправ, а виступав у ролі активного співрозмовника, доповідача, коментатора, редактора, учасника діалогу і полілогу, оскільки саме в таких формах активної навчальної діяльності і відбувається його активна соціалізація. Учням запропоновано такі види і форми діяльності, з якими їм доведеться зіткнутися в дорослому житті, у процесі розв’язання різних життєвих ситуацій.

«Українська мова. 2 клас» (авт. М. Д. Захарійчук)

Новизною навчального матеріалу підручника можна вважати введення текстової основи. Використання текстів у процесі засвоєння мовних знань і формування мовленнєвих умінь і навичок, автори підручника називають текстоцентричними технологіями.

Введення текстоцентричних технологій вивчення української мови у початкових класах, дозволить забезпечити реалізацію принципу перспективності зорієнтовану на основну і старшу школу.

Текстоцентричні технології уможливають внутрішньопредметні зв’язки із лексикою, фразеологією, прислів’ями, приказками, збагачення мовлення учня цими засобами. Тексти є засобом реалізації міжпредметних зв’язків мови, сприяють інтеграції мови з навчальним змістом інших предметів.

Включення системи текстів відповідної тематики як дидактичного матеріалу із розробленими завданнями, спрямоване на вивчення української мови на шести рівнях: фонетико-фонематичному, лексико-семантичному, словотворчому, морфемному, морфологічному, синтаксичному.

Вивчення мовних понять, явищ, закономірностей має здійснюватися не ізольовано від мовлення, а на основі тексту, як засобу навчання і як продукту мовленнєвої діяльності школяра, у якому передбачається застосування набутих компетентностей.

Різноманітні тексти, об’єднані однією темою, дозволять учителю чітко визначити виховні цілі уроку, впливати на розвиток інтелектуальних якостей школяра, формувати патріотичні, морально-етичні, екологічні переконання, а також розвивати естетичні смаки. Окрім цього учитель має можливість розкрити красу і багатство української мови, залучити учня до культурних надбань українського народу.

Методика роботи за новим підручником «Українська мова» описана у «Книзі для вчителя: орієнтовний навчальний зміст уроків української мови».

«Українська мова. 2 клас» для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (авт. О. Н. Хорошківська та Г. І. Охота)

Зазначений підручник є своєрідним букварем, побудованим на основі зіставлення буквених систем російської й української мов, врахування спільного й розбіжностей у них. Водночас у підручнику широко представлено матеріал, спрямований на збагачення словникового запасу, формування фонетичних і граматичних умінь, розвиток діалогічного й монологічного мовлення.

Якщо текстовий матеріал для розвитку умінь читати українською мовою вміщено у підручнику, то вправи для формування умінь писати, використовуючи букви українського алфавіту, подано у спеціально розробленому навчальному посібнику, яким є «Зошит для письма і розвитку українського мовлення».

«Українська мова. 2 клас» для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (авт. Н. В. Гавриш, Т. С. Маркотенко)

Матеріал підручника структуровано за уроками, у кожному з яких подано тексти певної тематики, а завдання розподілено по рубриках з відповідними умовними позначеннями: «Послухай», «Читай», «Вимовляй правильно», «Напиши». Така побудова дає можливість дітям усвідомити орфоепічні, граматичні, лексичні особливості української мови, вчить активно користуватися нею у повсякденному житті. Саме тому в підручнику запропоновано роботу із загадкою та скоромовкою, подано достатньо завдань для розвитку зв'язного мовлення – на побудову діалогу, продовження речення, поєднання розрізнених слів у прислів'я, порівняння значення слів, встановлення відповідності тощо. Разом з тим діти навчаються писати і правильно вимовляти нові букви, слова з ними.

Наприкінці кожного уроку подано словниковий матеріал для запам'ятовування під рубрикою «Запам'ятай!», де у двох стовпчиках уміщено слова російською мовою та їхні відповідники українською – для вправлення у вимові, закріпленні лексичного значення.

У змісті підручника пропонуються індивідуальні завдання та вправи для роботи в парі чи групі («Граємо»). Зміст не переобтяжує дітей зайвою інформацією. Він спонукає дитину думати, уявляти, завдяки тематиці дібраних навчальних текстів має тісний зв'язок з іншими предметами початкового шкільного курсу, такими як основи здоров'я, математика, природознавство, трудове навчання.

Зміст навчального предмета **«Літературне читання»** спрямований на розв'язання завдань, визначених у програмі; моделює систему навчання учнів читати і повноцінно сприймати художній твір як мистецтво слова, яке включає розвиток спостережливості, творчої уяви, чуття поетичного слова, здатності сприймати звукові, словесні образи, емоційно реагувати на художнє слово, співпереживати, творити.

«Літературне читання. 2 клас» (авт. О. Я. Савченко)

У підручнику закладено компетентнісний підхід до організації читацької діяльності:

- ✓ залучення учнів до визначення мети і очікуваних результатів читання;
 - ✓ впровадження технологій поетапного опрацювання творів на засадах суб'єкт-суб'єктності:
1. підготовка учнів до читання (технічна, емоційна, смислова);

2. занурення у текст (досягнення повноцінного читання, усвідомлення різних зв'язків, характеру персонажів, розуміння змісту, структури, пояснення виражальних засобів тощо);

3. збагачення читацького досвіду (глибше осягнення задуму автора, діалог з текстом, порівняння творів, творчі завдання — продовження твору, зміна заголовка, введення нового персонажа та ін.).

Особливу увагу потрібно звернути на залучення учнів до визначення своїх навчальних досягнень, формулювання завдань особистісно орієнтованих рубрик «Чи уважно ти читав?»; «Перевір свої досягнення» (Знаю; вмію; розумію; можу пояснити; висловлюю своє ставлення).

«Літературне читання. 2 клас» (авт. В. О. Науменко)

Підручник вміщує два розділи: «З народного джерела» і «З літературної скарбниці». Входження дітей у світ літератури починається з фольклорних творів: дитячих пісень (пісні-небилиці, забавлянки, заклички, інсценівки, ігри); загадок, прислів'їв, приказок, скоромовок, лічилок. Кожен жанр усної народної творчості вивчається окремими блоками («скринька пісень-небилиць», «скринька загадок» тощо), що дає можливість дітям усвідомити жанрові особливості кожного твору, сприйняти їх як самостійні художні твори. Діти навчаються правильно читати кожен вид усної народної творчості: вибирати тон (таємничий, бадьорий, лагідний), темп (повільний, пришвидшений, швидкий), силу голосу, витримувати паузи, виділяти голосом логічні центри.

Особливістю підручника є наявність у ньому схем, які використовуються з метою формування в учнів уявлення про повтор у казці, розвитку вмінь створювати казки за аналогією, навчання різних видів переказу, формування умінь порівнювати складену казку з оригіналом, розвитку швидкості і правильності читання.

У змісті підручника пропонуються завдання з урахуванням індивідуальних здібностей дітей (скласти початок казки за серією сюжетних малюнків), для роботи в парі, групі, на вибір завдання. Зміст не переобтяжує дітей зайвою інформацією. Він спонукає дитину думати, уявляти.

«Литературное чтение. 2 класс» для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (авт. Н. В. Гавриш, Т. С. Маркотенко)

Підручник побудовано так, що текст читається на одному або кількох уроках. Кожний урок починається з розминки, де дитині пропонуються словесні ігри, загадки, завдання, спрямовані на розвиток техніки читання.

Після кожного прочитаного тексту пропонуються запитання репродуктивного, проблемного і творчого характеру. Наприкінці уроку пропонується рубрика, що передбачає побудову усного висловлювання на запропоновану тему (короткий роздум – без уживання терміну) з обов'язковим формулюванням власної думки – «Давай обсудим», або рубрика «Давай поиграем».

На уроці, що завершує вивчення тематичного розділу, подано запитання й завдання на повторення вивченого матеріалу, в тому числі запитання тестового характеру – на вибір правильної відповіді серед трьох запропонованих.

Реалізація конкретної теми відбувається під час роботи з основним текстом, підкріпленим ілюстраціями (малюнками до тексту або дібраними фотографіями), на яких наочно втілено сутність того, про що розповідається в тексті. Ілюстрації

доповнюються запитаннями, які спрямовують дитину пояснювати, обґрунтовувати, міркувати: порівняти малюнок з текстом, розповісти, як би учень намалював те саме, описати зображене за допомогою певного дидактичного матеріалу «Для справок» тощо.

«Литературное чтение. 2 класс» для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (авт. І. М.Лапшина, Т. Д. Попова)

В поданому підручнику при вивченні кожної теми передбачено два етапи: 1) ознайомлення із творами дитячої літератури пропонованої теми (4-6 творів різних жанрів (вірш, оповідання, казка, легенда, пізнавальна стаття) та приналежності письменникам-класикам або сучасним авторам); 2) узагальнення читацького досвіду з вивченої теми (колективне класне та самостійне домашнє читання).

Передбачено й літературознавчу пропедевтику – ознайомлення другокласників з окремими літературознавчими поняттями, необхідними під час аналізу художнього твору. Додаткові тексти та завдання до художніх творів зосереджують увагу школярів на визначенні теми та основної думки твору, на сюжеті та композиції твору (без уживання термінів), на засобах художньої виразності та авторській позиції (ставлення автора до зображуваних подій, до персонажів) тощо.

Навчальні вправи підручника подано з урахуванням ускладнення дидактичної задачі щодо формування оптимального читання (читання в темпі розмовного мовлення): аналіз техніки читання, мотивація оптимального читання – розвиток уваги і пам'яті у процесі читання – стримання зовнішньої артикуляції – навчання читання без повторів – розширення поля читання – навчання прогнозування тексту – автоматизація оптимального читання.

Навчання на уроках літературного читання як дисципліни естетичного циклу представляється у вигляді моделі багатосторонньої комунікації: учитель – учень, учитель – учні, учень – учень, учень – учні, учні – учні. В ході такої комунікації другокласники отримують можливість поділитися не лише з учителем, а й з іншими учнями класу своїми думками, враженнями й відчуттями щодо змісту художнього твору, привабливості його художніх образів (героїв), актуальності теми, доцільності основної думки твору, висловити власну позицію, змінити її під впливом переконливих аргументів; разом створити оригінальний художньо-мовленнєвий продукт.

Навчальний предмет **«Російська мова»** (інша мова національної меншини) у загальноосвітніх навчальних закладах (класах) з українською мовою навчання спрямована на формування і розвиток у молодших школярів комунікативної компетентності, здатністю користуватись мовою для вирішення життєвих задач. Володіння російською мовою дозволить учням користуватися знаннями з мови як засобом пізнання, залучення до багатств російської культури та надасть можливість толерантного міжетнічного спілкування з представниками інших національних культур, носіями інших мов в Україні.

«Русский язык. 2 класс» для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання(авт. І. М.Лапшина, Н.М.Зорька)

У підручнику передбачено включення до дидактичних матеріалів кожного уроку аудіотекстів, наприклад висловлювань-мініатюр (прозової та поетичної

форми) для визначення частотних звуків; груп слів для визначення спільного звука або зіставлення вимови в російському та українському варіантах звучання; дидактичних ігор для розвитку фонетичного слуху („Піймай звук”, „Хто в якому будиночку живе?” тощо). Засвоєний зразок звучання специфічних звуків та їх сполучень учні зможуть відтворити у пропонуваніх дидактичних іграх (наприклад, „Хто більше?”, „Хто кмітливий?”, „Скажи швидше”), артикуляційно-тренувальних вправах (чистомовках, скоромовках, загадках на прогнозування, рухливих іграх зі словесним супроводом, декламуванні висловлювань зі зміною інтонації), при інсценуванні літературних творів.

Засвоєння російської графічної системи передбачене у два етапи:

- 1) вивчення схожих літер російського та українського алфавітів (26 літер);
- 2) вивчення специфічних літер російської графіки (7 літер: ы, и, э, е, ё, ъ, ь).

Перші уроки засвоєння схожих російських та українських літер („Мой дом”, „Моя семья”) передбачають перенесення другокласниками деяких навичок, сформованих на уроках рідної мови, зокрема плавного складового читання зліва направо, швидкого (паралельного) усвідомлення прочитаного, чіткої вимови слів при читанні, каліграфічного зображення літер та їх з’єднань. Це сприятиме позитивній мотивації засвоєння російської мови, усунення психологічних бар’єрів, шкільних страхів при паралельному вивченні двох споріднених мов.

Для дотримання адекватності (правильності, нормативності) мовленнєвої діяльності сторінки підручника ознайомлюють другокласників із найуживанішими нормами орфоєпії (правила вимови ненаголошених голосних, дзвінких приголосних звуків у кінці слова, непарних твердих та м’яких приголосних звуків), графіки (літери російського алфавіту, звукове значення літер (у зіставленні з літерами українського алфавіту)), орфографії (вживання великої літери, написання буквосполучень ЖИ, ШИ, ЧА, ЩА, ЧУ, ЩУ, правила переносу слів, використання твердого й м’якого розділових знаків, запам’ятовування словникових слів), пунктуації (вживання розділових знаків у кінці речення).

Систематичною є й реалізація соціокультурної лінії мовної освіти. Авторами передбачено розв’язання різноманітних мовленнєвих ситуацій з активним використанням етикетних формул, що використовуються у спілкуванні (привітання, прощання, подяка, погодження, висловлення сумніву, заохочення до спільної діяльності тощо). Другокласникам також поданий матеріал про Україну як багатонаціональну державу – державу, в якій злагоджено мешкають представники різних національних культур із своєю рідною мовою, специфічними традиціями.

«Русский язык. 2 класс» для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (авт. О. І. Самонова, В. І. Статівка, Т. М. Полякова)

Навчальний матеріал розкривається на доступних для другокласників текстах. Порівняно з підручником для першого класу введено нові рубрики: «Для почемучек», «Домашнее задание».

Автори використовують рубрику «Самооценка»: в кінці уроку кожен учень може самостійно або за допомогою вчителя об’єктивно оцінити свою працю під час вивчення нового матеріалу, повторення, самостійної роботи, роботи в парах (групах) тощо.

Навчально-методичний апарат підручника, методи та прийоми роботи, які має обрати вчитель, спрямовані на вдосконалення навичок читання російською мовою, орфоепічних навичок, передусім – вимову редуційованих голосних та приголосних у слабкій позиції, відсутніх в українській мові, на розвиток мовленнєвої комунікації, стимулювання творчої діяльності учнів і формування способів навчально-пізнавальної діяльності школярів: розумових дій та операцій (аналіз, синтез), вироблення уміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки у вчинках людини тощо.

Кожний урок починається з розминки, де дитині пропонуються словесні ігри, загадки, скоромовки, тобто завдання, спрямовані на розвиток усного мовлення та правильної літературної вимови.

Опрацювання конкретної теми відбувається під час роботи з основним текстом, підкріпленим ілюстраціями (малюнками до тексту або дібраними фотографіями), на яких наочно втілено сутність того, про що розповідається в тексті.

Щоб реалізувати індивідуальний підхід до навчання, автори пропонують у кожному уроці одну або кілька вправ із завданнями на вибір (рубрику «Задание на выбор» виділено синім кольором).

На першому форзаці підручника розміщено російський алфавіт, а також інструкції для учнів: «Учимся составлять устное высказывание», «Учимся писать изложение», «Учимся писать сочинение». На другому форзаці – «Список слов для запоминания», «Ответы на загадки и шарады».

У навчальному предметі **«Російська мова»** з російською та іншими мовами навчання головна мета — формування в учнів певного рівня комунікативної компетентності з урахуванням вікових особливостей і можливостей молодших школярів, уміння здійснювати всі види мовленнєвої діяльності сучасною російською, іншою національною літературною мовою, забезпечення мовної комунікації у місцях проживання росіян, представників інших національностей.

«Русский язык. 2 класс» для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (авт. Е. С. Сильнова, Н. Г. Каневська, В. Ф. Олійник)

Провідним принципом роботи з підручником є формування умінь та навичок мовленнєвої діяльності учнів: змістовно, чітко, вільно та грамотно висловлювати думки та почуття в усній і письмовій формі.

Навчальний матеріал орієнтований на усвідомлення дітьми знань з мови як змістової основи мовленнєвої діяльності, на формування вмій включатися в мовні ситуації різного змісту, грамотно передавати враження від сприйнятого (прочитаного, почутого) у різних формах та типах мовлення (монолог, діалог; оповідання, опис, міркування). Мовленнєвий розвиток учнів здійснюється одночасно із засвоєнням лінгвістичних понять і категорій, які органічно втілюються в різних видах мовленнєвої діяльності.

Зміст і структура підручника відповідають принципам науковості, доступності і перспективності, взаємозв'язку навчання, виховання та розвитку особистості дитини.

«Русский язык. 2 класс» для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (авт. А. Н. Рудяков, И. Л. Чельшева)

Для впровадження чотирьох обов'язкових змістових ліній мовного компоненту — мовної, мовленнєвої, соціокультурної, діяльносної — в підручнику пропонується робота учнів з текстами різного об'єма, змісту і форми, зокрема з текстами-правилами, текстами-таблицями, текстами-схемами. Дотримується принцип подання матеріалу: від малих форм — до великих, від поезії — до прози.

Тексти вправ виховують повагу до рідного краю, до сім'ї і семейних цінностей. Важливе місце у підручнику займають вірші, оповідання, завдання, спрямовані на вивчення рідного краю. Учні пропонуються уривки з творів класиків, сучасних дитячих авторів, які дають змогу зацікавити школяра, зрозуміти оточуюче середовище.

Мета навчального предмета „**Природознавство**” полягає у формуванні природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину, основ екологічних знань, опанування способами навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи. На реалізацію окресленої мети спрямовані матеріали підручників «Природознавство» для 2 класу, структурування змісту у яких визначається також: загальнодидактичними та природничими принципами (екологічним, планетарним, українознавчим, краєзнавчим, фенологічним).

«Природознавство. 2 клас» (авт. Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак)

Новий ступінь навчання природознавства в 2-му класі базується на результатах отриманих у першому класі, де учні ознайомилися з різноманітністю тіл живої і неживої природи. Основними ключовими поняттями у 2-му класі є «пори року» та «явища природи». Учні дізнаються про причину зміни пір року, як змінюються тіла природи за сезонами, які ознаки та явища природи характерні для кожної пори року. Вивчення природи забезпечується початком знань про Землю як планету та її рухи, про природні тіла і явища природи, формуванням первинних уявлень про взаємозв'язок між світом неживої і живої природи, а також між діяльністю людини і змінами, що відбуваються в навколишньому середовищі.

Зміст та навчально-методичний апарат підручника ґрунтується на частково-пошуковому методі навчання, який спрямований на розв'язання стрижневого завдання предмета, пов'язаного із формуванням способів навчально-пізнавальної діяльності учнів; мисленнєвих дій та операцій; вироблення вміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі.

Наскрізними у змісті підручника визначені такі змістові лінії: “Об'єкти природи”, “Взаємозв'язки у природі”, “Рідний край”, “Охорона і збереження природи”, “Методи пізнання природи”.

Реалізація конкретної теми відбувається під час роботи з основним текстом, підкріпленням ілюстраціями, на яких наочно втілено сутність об'єктів, явищ, зв'язків між об'єктами природи, що вивчаються.

Методичний апарат підручника ґрунтується на частково-пошуковому методі навчання, який спрямований на розв'язання стрижневого завдання предмета, пов'язаного із формуванням способів навчально-пізнавальної діяльності учнів;

мисленнєвих дій та операцій; вироблення уміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі. У підручнику чільне місце відводиться творчим завданням, які передбачають застосування знань у незнайомій ситуації. Завдання, спрямовані на формування навичок самостійної роботи з інформацією, засвоєння норм етичного, естетичного, морального ставлення людини до природи, представлені у розділі підручника «Запитання до природи», а також у рубриці «Для допитливих».

Перевага надається практичним роботам, демонстраційним і лабораторним дослідом, спостереженням в природі, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, а також практичній діяльності з охорони природи. У цьому ключі розроблено і представлено практичні роботи: «Вимірювання довжини тіні від гномона», «Визначення показників термометра за малюнками», «Виготовлення екологічної листівки «Тиша в лісі»; розроблено рубрики «Сторінка дослідника» і «Наші проекти». У підручнику подано опис екскурсій, які мають проводитися згідно з програмою.

«Природознавство. 2 клас» (авт. І. В. Грущинська)

Усі розділи підручника побудовані за спільним алгоритмом: розпочинається кожний урок рубрикою «Ти дізнаєшся», а закінчується рубрикою «Завдання для друга природи». У кінці кожного розділу відводиться 1 година для узагальнення і систематизації знань.

Уроки, на яких проводяться практичні роботи, демонстраційні та фронтальні досліди, а також досліджуються питання, зазначені як "Міні-проекти" та "Дослідницький практикум", об'єднує рубрика "Дослідницька лабораторія".

Важливе дидактичне значення має словникова робота (рубрика "Дізнаємося значення слова", ілюстрований словничок "Довідкове бюро Матінки Природи"). Рубрика "Хвилинка милування природою" представлена фотографіями українських краєвидів у поєднанні із зображеннями окремих представників рослинного й тваринного світу, а у рубриці "Художня галерея Матінки Природи" вміщені класичні живописні шедеври і твори наших сучасників. Такий підхід сприяє інтеграції природничої й мистецької освітніх галузей і формуванню загальнокультурної компетентності.

Під час вивчення природознавства учні повинні стати справжніми друзями природи (рубрики "Пам'ятка друга природи" і "Завдання для друга природи"). Багато уваги приділяється веденню спостережень за природою, народним прикметам погоди, ознайомленню із рослинами й тваринами, які занесені до Червоної книги України, формуванню екологічних та природоохоронних знань.

Головним завданням навчання **математики** є формування у школярів ключових математичних компетенцій (обчислювальних, інформаційно – графічних, просторово – орієнтаційних, алгебраїчних, геометричних, логічних), результатом засвоєння яких є математична компетентність учнів.

Основу змісту початкового курсу математики становить арифметика цілих невід'ємних чисел і вимірювання величин. У 2 класі учні вивчають таблиці додавання і віднімання у межах 20 з переходом через розряд, а на їх основі – всі випадки додавання і віднімання у межах 100, опановують табличне множення і ділення. Підручники з **математики** забезпечують реалізацію мети і завдань,

визначених навчальною програмою з математики, з дотриманням концентричного принципу побудови програми.

«Математика, 2 клас» (авт. М. В. Богданович, Г. П. Лищенко)

Навчальний матеріал розміщено поурочно, матеріали уроків містять завдання з підготовки до вивчення, ознайомлення та первинного закріплення нового матеріалу, а також завдання для закріплення раніше вивченого матеріалу і підготовки до наступного уроку. Це сприяє побудові системи уроків з урахуванням взаємозв'язків, наступності та поступового підвищення ступеня складності.

Уміщені в підручнику узагальнюючі тексти, таблиці, схеми допоможуть учням узагальнити навчальний матеріал, усвідомити його змістово-логічні зв'язки.

Зразки виконання завдань, розв'язування задач, міркувань, подані у підручнику, спонукають учнів до самоконтролю і самооцінки.

Увагу учителів слід зосередити на таких особливостях підручника:

1. Однаковий підхід до ознайомлення з новим матеріалом. Так, наприклад, вивчення таблиць додавання і віднімання чисел відбувається за однаковим планом, таблиці множення і ділення теж складаються за однаковим планом, а властивості додавання суми до числа і віднімання суми від числа використовуються для обґрунтування прийомів додавання і віднімання числа частинами.

2. Значне збільшення кількості геометричних завдань, що сприятиме кращому розвитку в учнів просторово-схематичного мислення.

3. Система сюжетних складених задач підручника спрямована на вироблення загальних підходів до їх розв'язування. Тому задачі для домашніх завдань не завжди подібні до задач, які розв'язувались на уроці.

4. На кожному уроці є завдання з умовним позначенням – «сніжинкою», які використовуються для поглибленого засвоєння матеріалу, що розглядається. Для кожного уроку подано також завдання з логічним навантаженням.

5. Після кожної теми вміщено «Додаткові завдання», які вчитель використовує відповідно до свого бачення їх місця в навчальному процесі.

«Математика, 2 клас» (авт. Ф. М. Рівкінд, Л. В. Оляницька)

Підручник складається з V розділів, які у свою чергу поділяються на уроки. У розділі I повторюється матеріал про числа та дії з ними, вивчений у 1 класі, при повторенні назв компонентів дій додавання і віднімання вводиться поняття рівняння. У розділі II вивчається додавання і віднімання чисел у межах 20 з переходом через розряд, у розділі III - додавання і віднімання чисел у межах 100 з переходом через розряд. Кожен випадок додавання чи віднімання розглядається за єдиною схемою: У розділі IV вивчається табличне множення і ділення. Розділ V присвячено повторенню матеріалу, вивченого у другому класі.

Усі уроки, вміщені в підручнику, мають єдину структуру. Перші завдання уроків дадуть змогу вчителю організувати «математичну розминку», доцільно за цими завданнями організувати групову діяльність учнів. Введенню багатьох понять передують вправи, виконання яких «підводить» учнів до формування правила, закону тощо. При вивченні арифметичних дій над числами пропонуються різні способи їх виконання, учні мають можливість порівняти їх й обрати для себе найбільш раціональний. Завдання для формування обчислювальних навичок подані за принципом «від простого до складного».

Текстові задачі відзначаються різноманітністю сюжетів. Значна увага приділена складанню задач (за малюнком, коротким записом, розв'язанням).

Система геометричних завдань, пов'язаних із кресленням фігур, вимірюванням і обчисленням геометричних величин, дозволяє проілюструвати просторові та кількісні характеристики реальних об'єктів, організувати продуктивну діяльність молодших школярів. Завдання для домашнього виконання спрямовані на закріплення основних знань, з якими учні ознайомились на уроці.

Зміст підручника створює умови для застосування диференційованого підходу в навчанні школярів: завдання логічного характеру в рубриці «Банк математичних цікавинок», додаткові теми (наприклад, нестандартні задачі).

Навчальний предмет **"Сходинок до інформатики"** визначений як пропедевтичний. Основна увага приділяється саме ознайомленню учнів з визначеним програмою набором понять і термінів, не формулюючи строгих означень, часто звертаючись до набутого життєвого досвіду учнів початкової школи, але не відходячи в той самий час від принципу науковості.

«Сходинок до інформатики» (авт. Г. В. Ломаковська, Г. О. Проценко, Ф. М. Рівкінд, Й. Я. Ривкінд).

Розгортання дидактично-методичного змісту програми з предмету "Сходинок до інформатики", визначає вибір, акцентування і послідовність усього навчального матеріалу. Він є не лише засобом навчання для вчителя (орієнтований сценарій уроку), а й для учня (формування навичок роботи з літературою, різноманітним програмним забезпеченням) та засобом забезпечення для нього ситуації успіху.

Формуванню системи знань сприяє використання авторами підручника визначених типів завдань, які зустрічаються не одноразово, а при вивченні різних розділів. Такими, наприклад, є завдання на встановлення відповідностей, на кодування і декодування повідомлень та інші.

Особливу увагу авторський колектив приділив підтримці, корекції і пропедевтиці знань з основних предметів. Це досягається шляхом роботи з різноманітними навчальними, навчально-контролюючими та пропедевтичними програмами з української, російської, англійської мови, математики та ін.

«Сходинок до інформатики, 2 клас» (авт. О.В. Коршунова)

Матеріал підручника формує початкові уявлення про базові поняття інформатики та навички роботи з комп'ютерними програмами, алгоритмічне, логічне та критичне мислення.

Первинне сприйняття навчального матеріалу зумовлюється такими особливостями дітей молодшого шкільного віку, як образність, конкретність та емоційність сприймання. Успішна реалізація цього процесу передбачена у підручнику поданням більшої частини матеріалу у намальованих історіях–коміксах та значною кількістю ілюстрацій. «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути» – такий принцип був закладений в ідею подання навчального матеріалу підручника.

Реалізація особистісно орієнтованої моделі навчання здійснюється наявністю у підручнику завдань з позначкою «Поміркуй», «Працюємо удвох», «Розв'яжи», «Виконай удома». Передбачається, що завдання з позначкою «Поміркуй» будуть запропоновані учням, що потребують на уроці додаткового навантаження. Більшість

завдань цієї категорії мають кілька розв'язків або потребують від учня креативного мислення, спонукають до творчого вирішення завдань. Також учитель може запропонувати таким учням додаткове домашнє завдання, позначене значком «Виконай удома».

Завдання для роботи в парах позначені значком «Працюємо удвох». Більшість завдань, що розміщені в цій категорії, – це навчальні ігри.

«Сходинки до інформатики» для 2 класу (авт. М. М. Корнієнко, С. М. Крамаровська, І. Т. Зарецька)

Підручник складається з 6 розділів. Кожний розділ охоплює декілька тем, які розглядаються на окремих уроках. Кожний урок розміщений на 4 сторінках і містить: вступну частину, в якій зазначено тему й мету уроку, основні знання та навички, яких набудуть учні в ході уроку; теоретичну частину, поділену на кілька змістових блоків, що надає можливість дитині засвоювати певний обсяг систематизованих знань поступово; практичне завдання з описом порядку його виконання та очікуваними висновками; запитання і завдання, які містять запитання для контролю і самоконтролю знань, творче завдання та логічну задачу. Подання нового матеріалу супроводжують пропедевтичні та контролюючі запитання і завдання.

До кожного уроку також включено рубрики «Комп'ютерний словничок», що містить нові слова, засвоєні на уроці, та «Цікавинки», у якій подано пізнавальну інформацію.

Предмет **«Основи здоров'я»** відіграє найважливішу роль у системі навчання і виховання учнів, його мета – формування здоров'язбережувальної компетентності учнів на основі оволодіння ними знаннями про здоров'я та безпеку, практичними навичками здорового способу життя і безпечної поведінки, виховання ціннісного ставлення до життя і здоров'я, сприяння всебічному розвитку дітей. Важливим є створення проблемних та ігрових ситуацій, використання прийомів інтерактивного навчання.

Уроки з основ здоров'я бажано проводити в спеціально обладнаному класі (кабінеті) або на спеціальному майданчику (у дворі школи, спортзалі, медичному кабінеті) з використанням навчально-наочних посібників та обладнання. Деякі заняття з правил дорожнього руху рекомендується проводити на вулиці, поблизу перехрестя, де можна спостерігати роботу засобів регулювання, рух транспортних засобів та пішоходів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів має бути заохочувальним і здійснюватися переважно засобами моніторингу за прогресом у знаннях, ставленнях та уміннях учнів упродовж навчання.

«Основи здоров'я. 2 клас» (авт. І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко)

Зміст і методичний апарат підручника реалізує принцип дитиноцентризму, згідно з яким учень є повноцінним суб'єктом навчально-виховного процесу. У співпраці з батьками, вчителями й однолітками він розбудовує особисту систему цінностей і знань, спрямованих на досягнення високого рівня фізичного, психологічного та соціального благополуччя.

На початку підручника учні знайомляться з персонажами (своїми однолітками), за допомогою яких впродовж навчального року аналізуватимуть характерні для свого віку життєві ситуації.

Розділи підручника починаються з оглядових схем, які мають на меті зацікавити учнів новою тематикою. У кінці розділів наведено підсумкові завдання.

Кожен параграф підручника починається зі стартового завдання, що допомагає актуалізувати знання учнів з теми заняття, активізувати їх пізнавальну діяльність.

Новий матеріал опрацьовується шляхом таких інтерактивних методів, як «мозковий штурм», робота в парах або групах, виконання творчих завдань і проєктів, інсценування. Для відпрацювання практичних навичок використовуються рольові ігри, іноді з використанням іграшок (гра в родину, перехід дороги на перехресті, «Лялька захворіла» тощо).

Наприкінці кожного параграфа учням пропонується закріпити пройдений матеріал за допомогою виконання підсумкового завдання або практичної роботи.

Попередження втоми здійснюється завдяки використанню фізкультхвилинок - вправ на зняття м'язового та емоційного напруження.

Використання в підручнику літературних творів вітчизняних авторів сприяє задоволенню естетичних потреб учнів, розвитку в них національної свідомості, формування почуття гордості за культуру свого народу.

Зважаючи на вікові особливості другокласників, кожна інформація в підручнику супроводжується ілюстративним матеріалом. Наявність словничка термінів забезпечує поповнення словникового запасу учнів.

«Основи здоров'я. 2 клас» (авт. О. В. Гнатюк)

У процесі навчання предмету «Основи здоров'я» пропонується використовувати модифіковану структуру уроку, що дозволяє органічно поєднувати навчально-пізнавальну та оздоровчо-рухову діяльність школярів. Учні вчаться працювати з підручником у режимі «учитель-учні», «учитель-учень», «учень-учень»; самостійно, в парах та групах; виконувати навчальні дії тощо.

У підручнику передбачено завдання, які навчають різних способів пізнання. Вони сприяють розвитку мислення, уважності, спостережливості. Пропонуються завдання, спрямовані на висвітлення власної думки дитини («Поясни, чому...»), розкриття власного життєвого досвіду («Розкажи, як ти виконуєш...»), завдання, які створюють проблемні ситуації («Як ти вчиниш, якщо...»), завдання практичного спрямування («Перевір...», «Визнач...»). Зважаючи на домінування наочно-образного мислення у другокласників, частина завдань пропонується з ілюстраціями. Рубрика «Словникова скарбничка» розкриває зміст нових слів.

Особливістю проведення уроків з основ здоров'я є те, що оволодіння здоров'язбережувальними компетенціями потребує багаторазового вправляння. Тому важливим є використання різних методів і прийомів інтерактивного навчання, що базуються на принципі активної участі учнів: моделювання, рольові ігри, інсценування.

Відповідно до концепції підручника пропонується відвести на вивчення I розділу - 4 години, II - 8 годин, III - 16 годин і IV - 5 годин.

Основними завданнями **трудового навчання** у другому класі є розширення і вдосконалення знань і умінь обробки різних матеріалів та використання відповідних інструментів, формування креслярсько-графічної грамотності, розширення сенсорного досвіду, вдосконалення розвитку моторики рук, координації рухів і дій та розвиток пізнавальних процесів.

«Трудове навчання, 2 клас» (авт. В. П. Тименко)

Зміст підручника спрямований на розвиток дитячої обдарованості засобами художнього проектування, дитячої дизайн-діяльності. У додатках до підручника пропонуються найпростіші способи педагогічної діагностики обдарованості другокласників. Кожний другокласник розглядається як допитливий Пізнайко: і вигадувач, і зображувач, і перетворювач матеріалів.

Пропонується метод художніх проектів – поетапне створення виробів засобами словесного, кольорографічного проектування і предметно вираженого конструювання. Завдяки методу художнього проектування дотримується цілий ряд вимог стандарту з технологій щодо «розвитку пізнавальної, художньої і технічної обдарованості», інтелектуальної і творчої обдарованості учнів, яка має виявлятися у їхній здатності «поєднувати словесну, графічну і предметну інформацію у цілісних композиціях», в «умінні образно формулювати творчий задум», у «конструюванні композицій за власним задумом і образною уявою».

Особистісно ціннісне сприймання учнями навчальної інформації досягається віршованими текстами, загадками, кольорографічними перетвореннями природних фігур і наочними зразками виробів, тобто потрібністю інформаційних аналогів: словесних завдань - для «слухачів-мислителів»; графічних завдань - для «глядачів-художників»; завдань з предметних перетворень – для «діячів-майстрів». Забезпечується активізація алгоритму: почуття-думка-діло. Ціннісне ставлення учнів виявляється через уявлення і почуття, знання – через думку, а уміння і навички – через діло.

Метод художніх проектів потребує відповідної систематизації запитань, завдань і вправ. Вони носять ігровий характер. На уроках художнього проектування відбувається гра з кольорами, лініями, формами. Гра приваблює дітей не результативністю, а процесом. У процесі гри-проектування для дитини створюються педагогічні умови імпровізації, фантазування.

Зміст підручника розрахований для використання під час уроків, на дозвіллі, спільно з дорослими вдома. Як наслідок, учні оволодівають здатністю до ефективного художнього проектування, дитячою дизайн-діяльністю.

«Трудове навчання, 2 клас» (авт. В. К. Сидоренко, Н. В. Котелянець)

Підручник побудований за тематичним принципом. Тому в загальному змісті виділені 5 основних тем – подорожей по містам, кожна з яких відповідає певному виду оброблювального матеріалу. У кожному розділі представлений цикл уроків по взаємопов'язаним темам, а в цілому розділ має загальну тему, яка винесена в його назву: 1) «Місто Казкового лісу»; 2) «Місто Ниток»; 3) «Місто Паперу»; 4) «Місто Пластиліну»; 5) «Місто «Вміємо самі!»».

Така структура дозволяє реалізувати системний підхід в освоєнні програмного матеріалу. Крім цього, в змісті розділів врахований також і календарний принцип планування уроків, який для початкової школи є актуальним.

Таким чином, структура підручника в повній мірі відображає саме загальноосвітній, культурологічний сенс навчального предмета. Всі «технологічні» лінії, зрозуміло, включені в зміст підручника в повному обсязі, але вони відіграють підлеглу роль. З точки зору освоєння практичних прийомів, матеріалів і технологій діяльність другокласників різноманітна, характеризується чітко витриманою послідовністю у формуванні дій та операцій і представлена роботами більш високого технологічного рівня, ніж раніше.

У процесі виховання почуттів і творчого розвитку особистості урок **образотворчого мистецтва** в загальноосвітній школі відіграє незамінну роль. Він здатний увести учня у світ творчості, прилучити його до скарбів художньої культури, відчувати радість від власної творчості.

«Образотворче мистецтво. 2 клас» (авт. О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко)

Підручник продовжує змістову лінію підручника для 1 класу. Школярі знайомляться з образотворчим мистецтвом разом з героєм-комунікатором – чарівницею Гармонією, якій допомагають королева Композиція, принц Декор та пан Колорит.

Оригінальність подання навчального матеріалу полягає у тому, що для оптимального художньо-естетичного розвитку молодших школярів зміст підручника побудовано за наскрізним тематичним принципом та з урахуванням варіативності художньо-практичних завдань, які учень самостійно вибирає з кількох запропонованих варіантів, що дозволяє втілити особистісно розвиваючу парадигму освіти.

Багатим є художнє оформлення підручника: у ньому широко представлено репродукції художніх творів високого гатунку вітчизняних і зарубіжних митців, наведено методичні рисунки до кожної теми. Ілюстрації підручника виконують не тільки естетичну, але й методичну функцію: оформлення тематичних заставок, колонтитулів та колонцифр спрямоване на краще усвідомлення, закріплення навчального матеріалу.

«Образотворче мистецтво. 2 клас» (авт. С. К. Трач, М. І. Резніченко)

Методика навчання основ образотворчого мистецтва у 2 класі за цим підручником має певні особливості. Насамперед, це подання навчального матеріалу з урахуванням традицій українського національного мистецтва в контексті зі світовою культурою, а також у тісному взаємозв'язку із суб'єктивним досвідом другокласників та специфікою наочно-образного мислення дітей цього віку; використання міжпредметних зв'язків, що сприяють проникненню учнів в образну сутність творів образотворчого мистецтва; побудова багатьох уроків на казкових образах, уявних мандрівках, що збуджує позитивні емоції, допомагає формуванню культури естетичного сприйняття та розвиває уяву; чергування видів діяльності учнів на кожному уроці (сприймання теоретичного матеріалу, ознайомлення із творами мистецтва, навчальні вправи, творчі завдання); включення у зміст багатьох уроків колективної творчої діяльності на основі інтегрування різних видів мистецтв, а також творчо-ігрової та оцінної діяльності у вербальних та невербальних варіантах.

Вивчення молодшими школярами курсу "Музика", який є складовою освітньої галузі "Мистецтво", дає можливість учням цілісно осягати духовно-моральні цінності людства як невід'ємну частину світової музичної культури, опанувати специфіку художньо-образної мови.

Інтегрований підхід до викладання музики, зокрема основ музичної грамоти, створює сприятливі умови для засвоєння учнями закономірностей виникнення й розвитку музичного мистецтва в комплексному його поєднанні з науками й мистецтвами, творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до музики як до прояву життя.

«Музичне мистецтво. 2 клас» (авт. О. В. Лобова)

Підручник дає змогу ознайомити школярів зі звуковою природою, джерелами та різновидами музичного мистецтва; змістовим і емоційним багатством, виражальними і зображальними можливостями вокальних та інструментальних, програмних і не програмних творів; з інтонаційною природою, основними елементами мови музики й особливостями її розвитку; вивільнити навчальний процес від зайвої механічної роботи, розвивати аналітичне мислення, забезпечити диференційований підхід у засвоєнні знань.

Підручник дозволяє вчителю, що творчо працює з класом, застосовувати свої методичні прийоми, використовуючи для цього довідкові матеріали.

«Музичне мистецтво. 2 клас» (авт. Л. С. Аристова, В. В. Сергієнко)

Підручник «Музичне мистецтво» для 2 класу відповідно до вимог програми структуровано за 4 розділами — «Типи музики», «Виражальне та зображальне в музиці», «Основні музичні жанри», «Мова музики», що визначає зміст і наповненість конкретних тем-уроків (усього 31, з них 2 (у кінці кожного семестра) спрямовані на перевірку знань учнів в ігровій формі).

Структура підручника містить кілька блоків:

- пояснення нового матеріалу, що відбувається у формі діалогічної бесіди між казковими персонажами — мудрим чарівником Музикусом, веселим хлопчиком Тріольчиком і мешканцями країни Музики (королевою Мелодією та королем Ритмом, паном Темпом і феєю Динамікою);

- завдання і запитання для сприймання музики (*Слухаємо музику*);
- завдання для виконання пісень і поспівок (*Співаємо разом*);
- запитання для закріплення матеріалу, більшість з яких мають діяльнісний та ігровий характер (*Фантазуємо, граємо, жартуємо*).

Ілюстрації, подані у підручнику, репрезентують насамперед мистецькі шедеври, а фотографії, вміщені із дидактичними цілями, полегшують засвоєння закономірностей музичного мистецтва. У нотному додатку для вчителя подані ноти та тексти пісень.

«Мистецтво. 2 клас» (авт. Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Н. В. Очеретяна, О. М. Дмитренко)

Підручник розроблено відповідно до навчальної програми інтегрованого курсу «Мистецтво. 2 клас» (авт. Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Н. В. Очеретяна, О. М. Дмитренко), він є концептуальним продовженням підручника «Мистецтво. 1 клас». Зміст підручника структуровано, згідно з програмою, відповідно до доміантних ліній – музичне мистецтво, образотворче мистецтво, кожна з яких реалізує основні

види діяльності на уроці: сприймання мистецтва та художньо-практична діяльність (спів, малювання). Підручник щедро ілюстрований творами мистецтва, у ньому вміщено різноманітні види завдань, які спонукатимуть розвитку творчості дитини, формуванню різних видів компетентностей – предметних, міжпредметних та загальнокультурних. До змісту підручника уведено казкових героїв, Лясольку і Барвика, які «супроводжують» учнів країною мистецтва.